

ban az a szoros határ, a melyen túl az iskola követeléseit nem teljesítheti.

Micsoda tudománytól várhatja a hatás megállapítását?

A fiziologiától nem; mert ez nem tud adni biztos feleletet arra nézve, hogy az agy egyáltalában mily erőfeszítést bír meg.

A pædagogikától sem; mert a jelenben az is csak az általánosságok keretén belül kénytelen maradni. Hogy a positivitás magaslátára eljuthasson, addig még hosszú utat kell megtennie. Azok a kísérletek, a melyeket fentebb ismertettünk, a positiv pædagogia egyik fejlődési irányát jelzik, s ha kétségbevonhatatlan eredményeket fognak felmutatni, a positiv pædagogia egyik legfontosabb fejezetét fogják megalkotni s az iskola a maga részéről talán mindent megtehet a túlterhelés problémájának megoldására, feltéve, hogy a külső eszközök is megadtnak neki a cél eléréséhez.

A problema megoldásánál három dolgot nem lehet számításán kívül hagyni: a tanulók különböző dispositióját, a tanárok különböző egyéniségét és a tanulónak iskolán kívüli helyzetét.

Ezeknek fejtegetése azonban kívül esnék ez értekezés keretén.

SÁFRÁNY LAJOS.

IRODALOM.

Ellenbach Mátyás: A gyengeelméjűek világából. 10 képpel. Szülők, tanítók, orvosok és minden emberbarát számára. Bolti ára 2 korona. A «Magyar Pestalozzi» különlenyomata. Budapest, 1903. Toldy Lajos bizománya.

Szerző, a ki gyógypædagogiai tanár, 1901 július és augusztus havában «beutazta Ausztriát, Bajorországot, Svájcot, Francia- és Németországot» és 23, a gyengeelméjűek nevelésére szolgáló intézetet és iskolát látogatott meg. Ezek közül nyolcz intézetnek nemcsak leírását, de képét is bemutatja. Az ezen intézetekről közölt történeti, statisztikai és pædagogiai adatok érdekesek és tanulságosak. Hévvvel ír dr. Guggenbühlről, a kinek ösztönzésére és utasítására nyitotta meg Probst József az *Ecksbergben*, Bajorországban lévő intézetet idióták számára 1852-ben. Hosszasan foglalkozik a *regensbergi* gyengeelméjű gyermekek nevelőintézetének igazgatójával, a ki megdöntötte a régi beszédtanítás módszerét és jobbal, természetesebbel helyettesíti (85. old.). Nagyon szép adatokat közöl még a *Hartheimi* fejlődőben lévő intézetről, az *Altersdorfi*ről, mely államsegélyre nem szorul, a *Kückenmühl*ről, Németország legnagyobb intézetéről, *Idstein*ről, mely

nagy jövő előtt áll, a *Párisi* institut de Bicêtre-ről és egy epileptikusok számára való intézetről, mely *Rütiben*, Zürich mellett van. De ezzel be nem éri szerzőnk; éppen mivel látta, hogy külföldön mennyire gondoskodnak a fogyatékos életű gyermekekről, tudja, hogy mennyire vagyunk mi adósok, mi van és mi nincs hazánkban. Azt mondja: «Sajnos, hazánkban a gyengeelméjűek neveltetése egészen új dolog még; intézetünk is, a hol azok szakszerű *tanításban, nevelésben* részesülhetnének csak egy van, abban is alig fér el 60 gyermek. Ezt az intézetet a közoktatási kormány tartja fenn, a növendékek nagyobb része ingyenes helyet élvez. *Foglalkoztató telepünk nincs.* Ápoló intézetünk meg van három (a Szeretet egyesületé R.-Sz.-Mihályon, a Frim-féle Budapesten és a Blum R.-féle Pelsőczön), de ezekben a felvétel anyagi kérdések miatt a szegények számára nagyon meg van nehezítve, pedig tudvalevő dolog, hogy a gyengeelméjűek nagy része épen a szegényebb néposztály köréből kerül ki. E három intézet együttvéve sem képes 100-nál több gyengeelméjűt befogadni. Mi az a rászorultak horribilis arányához képest?» (8. old.). Aztán meg is mondja, hogy hazánkban 20,000 re becsülik a gyengeelméjűek számát. Szerzőnek melegen érző szívére vall azon pár esetnek fölemlítése, mikor a szegények rimánkodnak, könyörögnek fölvetelért és az igazgató kénytelen őket visszautasítani. Tíz üres helyre 150-en pályáznak! Vajha e szótatot meghallanák azok, a kiknek megadatott, hogy könyörülhetnek a szegényeken.

Teljesség kedvéért még megemlítem, hogy Ellenbach úr a gyengeelméjűség elméleti kérdésével is foglalkozik: Művének II. szakaszában *a gyengeelméjűség meghatározását*, a III.-ban *a gyengeelméjűség okait* fejtegeti. Tekintettel az olvasó közönségre, kinek művét szánta, bizvást elhagyhatta volna ezeket. De ha okvetlenül szükségesnek tartotta ezen fejtegetéseket, akkor a macro-, micro-, dolycho-, brachi-cephalia és több effélék helyett egyszerűen felsorolta volna a tüneteket, melyek a gyengeelméjűséggel járnak (látásbeli, hallásbeli, beszédbeli fogyatékoság, epilepsia, vitustáncz, egyéb testi bajok; ezek vagy nagyobb fokban vagy kisebb fokban észlelhetők: teljes vakság, süketség, némaság stb. Ilyenformán határozzák meg Svájcban). Sikertelbe, a mit szerző a gyengeelméjűség okairól mond: az áldott állapotban levő anyának betegségei, nagyfokú lelki izgalmi, stb. stb. az iszákosság stb. A vérrokonok közti házasság stb. Ezekről bővebben, behatóbban, sok példával kísérvé írhatott volna a szerző. Aztán még egy dolgot sajnálok módfölött. Ha Ausztrián, Bajorországon, Németországon keresztül utazott a szerző, miért nem vette útját Jena felé, hogy a Sophienhóhén lévő intézettel is megismerkedjék. *Trüper*, ezen intézet igazgatója szaktekintély hírében áll és — méltán. Alig

van ilyenmő intézet, a hol nagyobb tudatosságal bännának el a gyengeelmőjűekkel, mint Jenában a Sophienhöhen.

No, de azt hiszem, hogy szerzönk az ő tanulmányainak csak kezdetén van, kapunk majd töle többet is; sőt várjuk is, hogy ilyen jótollú, helyes megfigyelő képességű és az ügy iránt igaz szeretettel eltelt szakférfü, mint Ellenbach úr, még igen sokszor fordítsa figyelmünket a *gyengeelmőjűek világa* felé.

Schön József.

Általános psychopatologia. Írta dr. Hajós Lajos, ideg orvos. Budapest, Grill K. udv. könyvkereskedő kiadása. 329 lap. Ára 6 korona.

Csaknem egy éve hagyta el a sajtót e mély tudományos alapon írt, érdemes mű, mely az elmekörtan rendszerének és módszerének mintegy a filozófiáját adja a legmodernebb lélektani állásponton s tárgyánál, tartalmánál és módszerénél fogva érdekelheti a tanárokat, tanítókat is.

Szerzője Hajós Lajos dr., fővárosi ideg orvos, az orvosszakértő beható tudásával s a filozófus mélyreható, mindenre kiterjeszkedő, de egységes felfogásával mintegy új irányt jelöl meg a normális lélek tanára s így az iskolai lélektanra nézve is, mely irány eredetiségénél s természetességénél fogva méltán keltheti föl figyelmünket *paedagogiai és didaktikai* szempontból is.

Hajós munkája czéljául a jellem (rendes lelki élet) psychológiájának és pathológiájának feltárását tűzi ki (3. l.) s illetőleg a normalis dynamismus zavarainak feltárását s azon hatások kutatását, melyek a normalis jellem múló vagy tartós megváltozásainak alakjában jelentkeznek (315. l.) E végett megelőzőleg mintegy alapvetőül a normalis psychikai tevékenységnek mindazon dinamikai alapelveit behatóan fejtegeti, melyekből a jellem fejlődik és melyek alakulását determinálják (V. ö. 314. l.) Bevezetőül foglalkozik a jellem általános fogalmával és vizsgálásának szempontjaival, a degeneratio tanával, mint az összehasonlító psychopatologia kezdetével, a psychosisokkal általában s pathológiai alapjukkal és tüneti képükkel.

Minket tanárokat, tanítókat különösen a II. rész érdekel, az «általános dinamikai alapok», hol jóformán az egész iskolai tapasztalati lélektant felőleli és új szempontokból világítja meg. De gyakorlati, nevelés- és oktatástani tekintetben sokat tanulhatunk, sokat okulhatunk a többi részekből is, — kivált hol a jellemről, annak determináltságáról s megítéléséről, az ethikai egyéniségről stb. van szó.

Módszere szigorúan természettudományi, mely a szervezet viszonyait s a külvizonyokat, a sociológiai szempontokat egyesíti (7. l.) Így determinista, a determinismus oknyomozó módszerét vallja, mely